

mgr Karolina Ignatowicz
Wydział Filologiczny
Uniwersytet w Białymstoku

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

**Temat: Natalia Gorbaniewska jako tłumaczka poezji polskiej.
Rola tłumacza – koncepcja przekładu – kryteria wyboru autorów**

Natalia Gorbaniewska (1936-2013) była rosyjską poetką, dysydentką, dziennikarką, a także wybitną tłumaczką poezji i prozy polskiej. Za swoje osiągnięcia w dziedzinie przekładu została uhonorowana nagrodą Polskiego PEN-Clubu. Od 2005 roku była obywatelką Rzeczypospolitej Polskiej, a w 2008 roku otrzymała tytuł doktora honoris causa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Znaczną część swojego życia Gorbaniewska poświęciła tłumaczeniom polskiej poezji. Większość z nich umieściła w wydanym w 2006 roku zbiorze *„И тогда я влюбилась в чужие стихи...” Избранные переводы из польской поэзии* („*I wtedy pokochałam te wiersze obce...*” *Wybór przekładów z poezji polskiej*).

W ramach prezentowanej rozprawy doktorskiej podjęto próbę określenia cech charakterystycznych działalności translatorskiej Natalii Gorbaniewskiej. Bazę przeprowadzonej analizy stanowi ponad siedemdziesiąt przekładów wierszy poetów polskich, przełożonych przez tłumaczkę na język rosyjski. Metodologiczną podstawę przedstawionych w pracy analiz zbudowano, uwzględniając współczesne badania nad przekładem, bazując na pracach polskich i zagranicznych badaczy. Ważny punkt niniejszych rozważań stanowi wskazanie ról, jakie Gorbaniewska pełni w procesie przekładu, a także jakich strategii translatorskich i transformacji przekładowych używała w swoich tłumaczeniach. Praca ma następującą strukturę: wstęp, pięć rozdziałów, zakończenie oraz bibliografia.

We wstępie wyszczególniono czołowych badaczy nurtu przekładoznawczego, a także wymieniono najważniejsze role, pełnione przez tłumacza, na jakie zwracają uwagę polscy badacze przekładu. Wyszczególnione zostały także pojęcia strategii i transformacji przekładowych wraz z klasyfikacjami. Określono również: cel, zadania, obiekt i przedmiot badań, koncepcję podziału pracy, a także nowatorstwo dysertacji.

Rozdział pierwszy *Podstawowe pojęcia w zakresie przekładu – założenia teoretyczne* został podzielony na trzy podrozdziały. W pierwszym z nich – *Najważniejsze kierunki rozwoju i kluczowe definicje translatoryki* – zwrócono uwagę na intensyfikację badań nad translatoryką. Przedstawiono model komunikacji w przekładzie, ze szczególnym uwzględnieniem osoby tłumacza i stawianych mu zadań. Wymieniono także najważniejszych przedstawicieli dyscypliny przekładoznawstwa oraz podstawowe założenia, zawarte w najbardziej istotnych pracach, głoszone przez nich w ramach szkół oraz poza nimi. W drugim podrozdziale – *Rola tłumacza w procesie przekładu i poszczególne kategorie teoretyczne* – ustalono, jakie funkcje pełni lub może pełnić tłumacz w procesie przekładu. Trzeci podrozdział – *Komparatystyka literacka a przekład* – poświęcono rozważaniom na temat związków komparatystyki literackiej z przekładem. Jako kluczowe zjawiska omówiono: „zwrot translatorski” w badaniach porównawczych oraz „zwrot kulturowy” w przekładoznawstwie. W tym miejscu poświęcono też uwagę problematyce strategii translatorskich, które przedstawiono bazując na najważniejszych klasyfikacjach, których autorami są: Friedrich Schleiermacher, Lawrence Venuti, Eugene Nida, Peter Newmark, Kate Sturge, Jean-Paul Vinay i Jean Darbelnet. Scharakteryzowano pojęcie „transformacji przekładowej” w ujęciu zaproponowanym przez Leonida Barchudarova i Jakova Reckera.

W rozdziale drugim – *Biografia Natalii Gorbaniewskiej – pomost łączący tłumacza z przełożonym tekstem* – przybliżono postać Natalii Gorbaniewskiej. Tłumaczka, poetka, dziennikarka... – tę listę można uzupełnić o kolejne określenia: matka, córka, przyjaciółka czy dysydentka. Wszystkie wskazane wyżej role włączono do przedstawionej w tym rozdziale biografii. Ze względu na wybór języka polskiego przez Gorbaniewską scharakteryzowano jej stosunek do Polski i Polaków.

Rozdział trzeci – *Wiersze Czesława Miłosza w przekładzie Natalii Gorbaniewskiej* – poświęcono tłumaczeniom wierszy Miłosza (w głównej mierze utworowi *Campo di Fiori*). Zwrócono również uwagę na relację, jaka łączyła Gorbaniewską z laureatem Literackiej Nagrody Nobla.

W rozdziale czwartym – *Działalność translatorska Natalii Gorbaniewskiej. Przekłady poszczególnych utworów poetyckich literatury polskiej* przeanalizowano wybrane tłumaczenia wierszy poetów polskich, zawartych w zbiorze „*И тогда я влюбилась в чужие стихи...*” *Избранные переводы из польской поэзии* („*I wtedy pokochałam te wiersze obce...*” *Wybór przekładów z poezji polskiej*) autorstwa Natalii Gorbaniewskiej. Przekłady zbadano biorąc pod uwagę relację: oryginał – przekład. W tym rozdziale przedstawiono przekłady wierszy dwudziestu polskich poetów, takich jak: Kazimierz Wierzyński, Władysław Szlengel, Anna

Kamińska, Wisława Szymborska, Jeremi Przybora, Jerzy Ficowski, Jarosław Marek Rymkiewicz, Stanisław Barańczak, Ryszard Krynicki, Anka Kowalska, Tomasz Jastrun, Jan Krzysztof Kelus, Jacek Kaczmarski, Piotr Mitzner, Eugeniusz Tkaczyszyn-Dycki, Krystiana Robb-Narbutt, Erwin Kruk, Paweł Marcinkiewicz, Jacek Podsiadło.

Rozdział piąty – *Seria przekładowa a działalność translatorska Natalii Gorbaniewskiej* – poświęcono analizie wierszy sześciu polskich poetów (Cyprian Kamil Norwid, Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, Krzysztof Baczyński, Zbigniew Herbert, Wiktor Woroszyński, Agnieszka Osiecka). Wiersze te zestawiono w konfiguracji oryginał – przekład 1 (Gorbaniewska) – przekład 2 (innego autora), tworzącej serię translatorską. Wyodrębniono przypadek tłumaczeń fraszki Cypriana Norwida – *Siła ich*, gdyż zaprezentowano tu aż sześć dostępnych tłumaczeń tego utworu na język rosyjski.

W zakończeniu pracy sformułowano wnioski wynikające z analizy przedstawionych w rozdziałach III-V tłumaczeń wierszy.